

**Az egyetemi és középiskolai földrajz
oktatás viszonya**

Ha beható vizsgálat tárgyává tesszük a magyar középiskolákban tanított tantárgyakat és azok heti óraszámát, akkor önkénytelenül is meg kell állapítanunk, hogy a magyar középiskola, tanítási anyagának a megválasztásában és a tanított tárgyak heti óraszámában nem tesz eleget a jelenkor oktatási követelményeinek. A magyar középiskolai oktatás még mindig nem szakított a multszázad konzervatív, maradi felfogásával.

Ha megvizsgáljuk országunkkal szomszédos nemzetek középiskolai oktatását, akkor azt tapasztaljuk, hogy ott a nacionalizmus és az utilizmus a vezérszempon, melyen a középiskolai oktatás felépül. Mindez a nacionalista világfelfogás és a bámulatos technikai haladás követelményeiből magyarázható. A nacionalista és az utilista felfogáson felépült középiskolai oktatás olyan tantárgyaknak juttatja az elsőséget, melyek

- 1.) szorosán összefüggnek a nemzettel,
- 2.) s amelyeknek meg van a kellő hasznosságuk.

Nem tartozik feladatunk közé, hogy ennek a felfogásnak helyes vagy helytelen voltát eldöntsük, de annyi bizonyos, hogy ez a felfogás minden tekintetben „mai“ és haladást jelent a „tegnapi“ felfogással szemben.

Ha a magyar középiskolai oktatás nem megcsontosodni, hanem fejlődni és haladni akar oktatásának tengelyébe, a magyar nyelv- és irodalmat, a történelmet (itt a hangsúly a magyar történetre esik) és a föld- és néprajzot (főkövetelmény legyen Magyarország föld- és néprajzának pontos ismerete) kell helyezni. Bármilyen életpályát is válasszon az érettségizett, a fenti tantárgyakkal kapcsolatos ismereteknek mindenkor hasznát veszi.

A tanárképzéssel egybekapcsolt magyar egyetemi oktatásnak legalább ugyanannyi tekintettel kell lennie a középiskolai tanárképzésre, mint amennyi tekintettel van a tudományos képzésre. Összhangba kell hozni a tudományos és a középiskolai tanárképzést, az elméletet a gyakorlattal. Bizonyos, hogy ez eltérést jelentene a tulajdonképeni céltól, a tisztán tudományos képzéstől, de tekintetbe kell vennie azt is, hogy hallgatónak csak csekély része

nyer alkalmazást tisztán tudományos intézeteknél a nagyobb rész, mint középiskolai tanár fog elhelyezkedni.

Az egyetemi földrajz oktatásnak, mint tisztán tudományos képzésnek a célja, hogy a középiskolában megadott alapokon bevezeti hallgatóit a földrajzi gondolkodásba és kutatásba. Az egyetemi földrajz oktatás nagy részben elemző munkát végez, mert részismeretek nélkül lehetetlen földünk valamely földrajzi egységéről összképet alkotni, amelybe minél mélyebben igyekszik behatolni. Ezzel a tevékenységével hallgatóit nem földrajztanári, hanem tisztán tudományos életpályára készíti elő, de elvileg teljesen figyelmen kívül hagyja a középiskolai földrajz tanárképzést.

Az egyetemi földrajz oktatás tanárképző részében a legfontosabb feltétel, hogy az elméleti képzés a gyakorlati képzéssel kellő összhangban álljon.

Ebből a célból — úgy vélem — helyes lenne, ha a középiskolai tanári pályára készülő egyetemi hallgatók az V.-ik félévtől kezdődőleg legalább heti 3 órában látogatnák az egyetem székhelyén lévő középiskolákat. A kötelező középiskola látogatással a tanárjelöltek már hallgató korukban kiegyenlítik azt az ürt, ami ma a vezető tanár és a gyakorlóéves vezetettje között fennállhat. Kötelességük legyen a hallgatóknak valamennyi osztály földrajz óráira eljárni. Ajánlatos, hogy a hallgató — ha ideje megengedi — ne csak a földrajzi órákat látogassa, hanem egy szemeszteren belül egy középiskola valamennyi tanárának a tanítására legalább egyszer elmenjen. Ennek megvalósulásával a középiskolai tanárjelöltek, az egyetemi tanulmányaik elvégzése után már sajátjuknak mondhatnának egy olyan módszert, melyet több középiskolai tanár tanítása és az egyetemen elsajátított legújabb pedagógiai elvek alapján alkottak maguknak, melynek birtokában gyakorlóéves korukban már otthonosan mozognának a középiskolában.

Az egyetemen a középiskolai földrajz tanárképzés eredményesebbé tételéért a következőket kellene végezniök.

1.) Csak olyan ismereteket közöljön az egyetemi tanárképző előadás, melyeket a középiskolai tanításban alkalmazni lehet. Az elméleti ismeretnyújtást a lehető legrövidebb időn belül kövesse annak a középiskolában való alkalmazása. Először mutassák be, hogyan kell az elsajátított ismeretet a középiskolában — osztály fokozatok szerint — a középiskolai tanulóknak is érthető stílusban előadni és megmagyarázni. Rá kell mutatni, hogy melyek azon ismeretek, amelyeknek okvetlen meg kell maradniok. Azután vala-

mennyi hallgató, első osztályos középiskolai tanulók részére is érthető, egyszerű, világos, szabatos és magyaros stílusban adjon elő. A felmerülő hibákat először a gyakorlaton jelenlevő hallgatók korigálják, utána a gyakorlatvezető javítsa az előadó és a hozzászólók hibáit. Minél többször menjenek kirándulásra, de ne csak az egyetemi székhely környékén fekvő helyiségekbe, hanem síkdomb- és hegyvidékekre is. A kirándulási cél mindig valamely kisebb földrajzi tájegységnek a lehető legteljesebb föld és néprajzi megismerése legyen. Ha ez a cél egyszeri kirándulás alkalmával nem valósítható meg, akkor másodszor is ugyanarra a helyre látogassunk el, hogy föld- és néprajzilag a szükséges részletességig megismerhessük. A kirándulások másik fontos célja térképvázlat készítés. Mutasson rá a kirándulás vezetője, hogy a tematikus vázlatot a középiskolai földrajz tanításában a tanítás kezdetén kell alkalmazni, míg a részletes vázlatot a tanítás magasabb fokán.

2.) Egyik legfontosabb feladata a földrajz tanárképző oktatásnak, hogy az ismertetett föld- és néprajzi anyagnál mindig rámutasson a föld- és néprajznak nemzetnevelő fontosságára. Az előadó minden előadásakor mutasson rá azon részekre, melyek a középiskolában kiválóan alkalmasak nemzetnevelésre.

3.) Elengedhetetlennek tartom, hogy az egyetem a valamennyi középiskolában használatos műszer- és térkép használatba a legpontosabban bevezesse hallgatóit. Ezért az egyetemi földrajzi intézeteknek rendelkezniök kell a középiskolában használatos valamennyi műszerrel és egyéb eszközzel, melyekkel a középiskolában a tanítást megkönnyítjük és sikeres voltát elősegítjük.

A középiskolai földrajz tanítás egyszerre nagyon sokoldalú tevékenységet összegez magában, melyek közül a legfontosabb — mint már fentebb említettem — a nevelőérték, melyben koronkénti változáson megy keresztül; (Karl János: A földrajz tanítása 44—53. old.) a másik az ismeretnyújtás, melynek a legfontosabb követelménye, hogy csak olyan ismereteket tanítson, melyeknek bármilyen életpályán hasznát lehet venni s amelyek a főiskolának kellő alapul szolgálnak.

Mi legyen a középiskolai tanítás kiinduló pontja? A modern pedagógiai elveknek megfelelően mindig a szülőföldről kell kiindulnia, (Karl J. i. m. 64. old.) mert a gyermekkorban lévő első osztályos középiskolai tanuló éppen a szülőfölddel nőtt össze lelkiileg. Mikor a szülőföldjét már kellőképen megismerte és teljesen elsajátította a szülőföldjével kapcsolatos fogalmakat, utána rátérünk

Magyarország részletes föld- és néprajzi ismertetésére; (Karl J. i. m. 68.) következő fokon következnek Európa és a többi világrészek.

Arra törekedjen a középiskolai földrajz tanítás, hogy a közölt ismereteknek legalább a 25 %-a megmaradjon természetesen az ismertek vázát képező 25 %. A középiskolai földrajz tanár minden tanulóiban leendő földrajz tudóst lásson, akinek feltétlenül szüksége van szilárdan megalapozott földrajzi alaptudásra. Ne kívánjon sokat tanulóitól, de amit megkíván, azt jól és pontosan. A lehetőségekhez mérten minél többször ismétlje a tanultakat. Gondoskodjon, hogy minden tanulónak legyen térképe. Együtt rajzoljon a tanulókkal. Vezessen a tanár minél többször tanulmányi kirándulást s ott a terepen magyarázza el a tanulnivalókat. Mutassa be az egyes földrajzi fogalmat jelentő dolgokat. A kirándulást a lehetőségekhez mérten változatos domborzatú vidékre vezesse. Az ország fővárosába okvetlenül látogasson el tanulóival. Ismeretnyújtásában a nevelés mellett mindig a következő szempontot vezesse a középiskolai földrajz tanítást, legyen

- 1.) nemzetnevelő,
- 2.) utilista és a magasabb oktatás részére alapot adó.

Az elmondottakból láthatjuk, hogy az egyetemi és középiskolai földrajz oktatás között szoros viszony áll fenn. Nincs egyetemi földrajzi oktatás középiskolai megalapozottság nélkül s viszont nem lehetséges középiskolai földrajz oktatás egyetemi szakképzett-ség nélkül.

Bárány György.